

DOLENJEJC

List za narodno prosveto in narodno gospodarstvo.

Uredništvo „Dolenjca“: Novo mesto
(Kandija št. 53) sprejema dopise in oglase.
Rokopisi se ne vračajo.

Izhaja vsako soboto, ako je ta dan praznik, pa dan poprej. „Dolenjec“
velja po pošti za celo leto 4 K, za pol leta 2 K. — Oglasi se računajo tri-
stopna petit-vrsta po 10 vin. za enkrat, za večkrat primeren popust.

Upravništvo „Dolenjca“ v Kamniku
sprejema naročnino. — Na naročbe brez
istočasno vposlane naročnine se ne ozira.

Našim naročnikom — pa našim Dolenjcem!

V zmyslu naše izjave v 10. številki „Dolenjca“ razpošljemo danes zadnjo številko za prvo četrtletje. Cenjeni naročniki in somišljeniki naj nam blagovole oprostiti to začasno prekimbo; ali kakor že opetovano naglašeno, se od nas nikakor ne more zahtevati, da sloni vsa teža bremena na enih ramah. Ako se med tem časom zasigura bodočnost lista, potrudili se bomo, da kar zamudimo sedaj, doprinesemo potem med letom z obrestmi zaostalega gradiva vred.

Cenjeni naročniki in somišljeniki! Ako je vsaj Vam več ležeče na bodočnosti lista, kakor tistim, ki so imeli spočetka polna usta in pisem sladkih obetov, no, in sedaj molče kakor ugnani lisjaki v varnem brlogu, potrudite se vsaj Vi za nadaljni obstoj vašega lista. Nabirajte naročnikov in somišljenikov ter prijavite jih uredništvu. Morda pride še čas, ko bodete tudi Vi nas rabili, in bodite prepričani, da „Dolenjec“ ne bo ostal nehvaležen.

Breme razdeljeno na več ram je lažje nositi kakor na eni sami. Torej rodoljubi, ako Vam je resno mar na srečo prosveta in procvit Dolenjske, združite se in pristopite kot člani konsorcija. Večina potem tudi lahko odloči, kje se list tiska v drugem četrtletju. Ne osebo urednika kot ustanovnika lista, ampak imejte pred očmi le narodno podjetje, podjetje slovensko, podjetje dolenjsko! Mi rade volje izročimo, če treba čast, pa tudi

Vražje pečine.

Izvirna povest. Pavljanski.

(Dalje.)

V teh letih dobil sem namreč prirastek dveh sestric, katere sem nad vse ljubil, da, bolj ljubil, nego mater in očeta. Čudo ni. Oče je bil le malokdaj doma, delal je kot tesar v daljnih hrvaških šumah. Mati pa je bila skoro dan na dan od zore do mraka v dnini pri tujih ljudeh. Le kadar je bila na polju Tvoje matere, zdelo se mi je, da se smeja šteti k ožjemu krogu Tvoje družine. Oj sanje, oj misli visokoleteče! Tebe, Dragomila, sem med tem le malokdaj videl. Iskal sem te, ker me je ono nekaj v otroškej duši velelo te iskati, biti pod tvojim okriljem, kakor preganjani begun pod okriljem svojega angelja varuha. Pa kadar sem prišel v Tvoje obližje, kadar sem čul tvoj mili glas, zbal sem se, kakor bi bil slutil, da če pade moja senca na tvojih sledi stopinj, izgubljen bi bil moj raj nedolžnih sanj. Zato sem se Tebe izogibal, da, izogibal isto tako ne vede zakaj, kakor nisem ne vedel ne slutil, zakaj Te iščem. —

Tako sem dovršil 6. leto. Takrat je razsajala v vasi huda davica. Prišla je i v našo na pol podrto bajto, in ni se še prav vsela, že potrkala za njo na vrata koščena žena — blede smrt. Zavila mi je moji ljubljene sestrice obe hkrati v snežnobeli mrtvaški prt, in ko je vdah-

dolžnosti uredništva in izdajatelja. Eno pa ne damo nikomur iz rok: to so načela ustanovnika, po katerih ima „Dolenjec“ ali zmagati, ali pasti.

Morda se najde na celem Dolenjskem rodoljub, ki bi bil vsaj toliko narodno zaveden, da pomaga že sedaj do končne odločitve nositi naše breme, tako da listu ni treba prekiniti svojo izdajo. Gradivo bo dotlej za vsako številko pripravljeno, treba le pravočasnega obvestila na naslov uredništva.

Med tem časom blagovoli se nasloviti tako rokopisi, kakor naročnina in sploh vse, kar se lista tiče.

Smo kakor veste v Novem mestu pod strogo kontrolo državne oblasti, torej samo ob sebi umevno, da če bi list res ne mogel dalje izhajati, ne bo glede vplačane naročnine nihče oškodovan; vsak ima pravico zahtevati vrnitev naročnine. Nima pa vsakdo pravice zahtevati, da žrtvuje ustanovnik več, kakor je v njegovi človeški moči. Kakor je list naša skupna last, tako bodi tudi naša skupna dolžnost do njega.

Dolenjska! Tebi polagamo toplo na srce: glej, da si ohraniš svoj list, ne daj se osramotiti pred svojimi posestrinami na Gorenjskem in Notranjskem, ki imata vsaka svoj že davno osigurjen list.

Upajmo, da prerोजना pomlad, ki kliče zelenje in cvetje iz grude naše zemlje, tudi nam rodi lepših upov cvetje in zelenje in da Vam smemo, ko se zopet snidemo novo omlajeni, želeli veselo: **Alelujo.**

Konsorcij „Dolenjca“.

nila tudi v me svoj strupeni dih, je odšla. Materi se je žalosti trgalo srce, a pomagalo ni nič. Še tisti dan so prišli črno opravljeni možje in odnesli, kar je smrt pustila. No, ko je sloka žena smrt potem še po drugih hišah opravila svoje zavrato delo, oglasila se je še enkrat nazaj do naše podrte bajte. Meni se še danes po preteku toliko let čudno zdi, da je ni bilo sram stopiti v tako podrto. Ko tako trka na vrata, boril sem se jaz v zadnjih izdihljajih. Uro poprej je bil še gospod župnik pri meni, me djal v sv. olje, potem pa želel srečno, daljno pot. Takisto mi je želel tudi iz bližnjega mesta poklicani zdravnik. „Revež, kaj češ, na meji, kjer ti stojiš, preneha moja in vsaka zemeljska moč. No bodi miren, kmalu ti odlegne.“ Tako je govoril dobri stari mož, potem pa odšel, za njim pa, kakor rečeno, je res prišla smrt, trkala na napol razbita vrata in čakala. A mati ji ni hotela odpreti. Prižgala je blagoslovljeno svečo, me poškopila z blagoslovljeno vodo in molila. Glasno, obupno in mnogo je molila.

Sveča v mrzli roki je nemirno pojemala, zopet vzplamtela, na to zopet pojemala. Smrtni boj!

Bog s Teboj, Dragomila! Pa zdrava mi ostani!...

Na Triglavu, 8. septembra 1901.

Križem sveta.

Ogrska. V Fejervaryevem ministrstvu baje ni vse v redu. Justični minister Lany in minister notranjih zadev Kristoffy zahtevata razpis novih volitev za 11. april, sicer odstopita. Bivši finančni minister Lukacs se namerava popolnoma umakniti iz političnega življenja. Izvrševalni odbor koalicije hoče kljub razpustitve imeti zopet sejo.

Posebno stanje Galicije. Prihodnji teden bo zbornica razpravljala nujni predlog o posebnem stanu (avtonomiji) Galicije.

V Rusiji zopet vre. Volitve v Lodzu 19. t. m. so bile zopet burne. Poroča se, da so revolucionarji streljali skozi okno v dvorano, kjer so se volitve vršile. Volivci so bežali iz dvorane. Na pomoč došli vojaki so streljali v razburjeno množico. Ranjenih je več oseb, ubitih dve. — Puntarski poročnik Schmidt (znan iz puntarske vojne ladje „Potemkin“) je bil ustreljen s 3 mornarji vred. — V Moskvi je vlomilo sredi mesta 20 s samokresi oboroženih mož v poslopje „Kreditne banke“, kjer so oropali 850.000 rubljev v zlatu in srebru. Poročila novih vstaj prihajajo iz Samare.

Viharji na morju. V Severnem in Črnem morju so razsajali zadnje dni pretečenega tedna grozoviti viharji, ki so napravili lukam in pristaniščem mnogo zdatne škode. Ob obrežju Nordernei se je potopilo več živine, v poplavljenih hišah je mnogo ljudi v smrtni nevarnosti. Vožnji promet se je po teh morjih moral ustaviti.

Arnavti se upirajo, kakor smo že zadnjič poročali zaradi novovpeljanega turškega

Tako, Dragomila, Te pozdravlja ob zaključku svojega družega poglavja on, ki je Tebi posvetil to delo. Tako Te pozdravlja on, katerega je Tvoja trdosrčna roka pahnila med kipeče valove vunkaj daleč na viharno morje življenja... on, čigar nedolžno srce je plamtelo za Te od rane mladosti pa do zadnjega dihljaja kakor solnea žar čisto... on, ki je iskal v Tebi vzor ženstva, spopolnjeno bitje božjega stvarstva. Ako ga je v Tebi tudi našel, vprašaj svojo vest, meni ne pristojta biti Tvoj sodnik.

Bog s Teboj, Dragomila! Tako Dragomila, Te danes pozdravlja do zaključka šele pričetega dela tudi urednik „Vražjih pečin“. Vem, da ostane moj pozdrav neodzdravljen. Morda Ti s tem zaključkom celo vstrežem, kdo ve — morda? Tujec sem, Tebi nepoznan. Morda, kdo ve? Gotovo je le eno, da s tem koncem začetka ne vstrežem svojim cenjenim bravcem. Ali kaj se hoče! Dokler nam Dolenjci ne zagotove bodočnosti našega „Dolenjca“, nikakor ne gre nadaljevati povest, katere obseg je odmerjen najmanj za letoletno redno izdajo. Doslej nas je pisatelj le nekako pripravil za dolgo pot svoje povesti; resni odhod bi se šele sedaj pričel. Ali nastopimo to pot? Mnogo upanja je bilo doslej, da ga nastopimo, sicer bi se urednik ne bil spuščal z rokopisom pisatelja na dan. No in sedaj? Ako probujajoča se spomlad ne vzbudi tudi naših, za narodno delo mrzlih Dolenjcev iz

davka, ki ga nočejo plačevati. Bilo je že več prask s turškimi četami. Arnavtom med Plevljem in Novo Varošjo so se pridružili tudi Srbi, ki se tudi branijo novega davka. Najbrže bodo Turki odjenjali od novega davka.

Novi tiskovni zakon. Delo na novem tiskovnem zakonu je dovršeno. Poročevalec dr. Sylvester konča v kratkem svoje poročilo in upati je, da pride novi tiskovni zakon kmalo v razpravo pred zbornico. — Skrajni čas bi že bil.

Proti pokojninskemu zavarovanju zasebnih uradnikov. Dunajska zbornica je izdala poziv na vse avstrijske trgovske zbornice in gremije. Protest predloži dvorni svetnik Jeiteles gosposki zbornici. Proti penzijskemu zavarovanju se je že dunajski trgovski gremij odločno izrekel.

Potopljeni in ponesrečeni parniki. Norveška ladja „Riga“ se je vsled silnega snežnega viharja 15.—16. t. m. potopila s posadko 29 mož vred. — Angleški parnik „Britis-King“ se je 11. t. m. potopil z 28 možmi vred. Ladiji „Bostonian“ in nemški „Manheim“ sta rešili ostalo polovico mornarjev. — Belgijski parnik „Roi de Belge“ se je s posadko vred potopil. Škode potopljenega blaga 5 milijonov kron. Potniki so se vsi rešili.

Vihar in povodenj so imeli 17. t. m. v Rio de Janeiro. Razrušenih je več hiš in ubitih več oseb. V Petropolisu se je podrlo 12 hiš, število ranjenih in ubitih oseb znaša do 50.

Še ena velika katastrofa. Pri Deuweru v Ameriki sta trčila dva osobna vlaka. 85 oseb je bilo mrtvih in 35 ranjenih.

Na Severnem Švedskem so divjali te dni velikanski snežni viharji. Več nesreč na morju in na suhem.

Na Dunaju je razsajal dne 19. t. m. velik vihar. Več oseb je bilo ranjenih.

Na Jadranskem morju je 19. t. m. v bližini Kvarnerskega otoka Velija vsled hude megle zavozil in obtičal parnik Bakar (Ogrsko-Hrvaške drž.).

V Indianopolisu umrl je 20letni dolenski rojak France Kalin iz Mokrega polja pri Št. Jerneju. Indianopolis je glavno mesto severoameriške države Indiana.

Domače novice.

Prihodnja številka izide še le za Veliko noč. Opozarjamo pa na današnji uvodni članek.

Naše somišljenike prosimo, naj nam blagovole vposlati imena naslovnikov, ki bi se morebiti utegnili za list zanimati, ali pa, ki bi želeli pustiti natisniti oglase (insertate). Name ravamo namreč velikonočno številko razposlati v pomnoženem obsegu in tudi izven Dolenjske, in tedaj se tudi v interesu vseh tistih, ki inse-

zimskega spanja, tedaj Dragomila bodi otolažena. Vražja zima Dolenjcev je zagrebla tudi naše „Vražje pečine“ in — morda se Ti tega veseliš — tudi „Dolenjca“. Ali kaj se hoče? Morda med tem le nekoliko počijemo ob razpotju in ko nas okrepča cvetoča vesna s svojim blagodejnim dihom, nastopimo krepki, oživiljeni tudi to strmo pot na „Vražje pečine“. Kdo ve, morda se tedaj nam pridružiš tudi Ti, Dragomila. Čeprav Tebi nepoznan, vendar Ti v to celo svetujem. Mnogo, česar danes ne veš, izveš na tej poti. Ondi izveš, da prava čista ljubezen še ni izmrla na svetu, kakor ne poštenost in plemenitost med slovenskim narodom. Ali pot nas pelje tudi preko blata in luže, preko globočin in strmin. No, ravno to jo dela zanimivo, poučljivo. Je res, imela si sicer prvi izvornik te povesti že pred 14. leti v rokah. Če sem prav poučen, bilo je 18. avgusta 1892, ko Ti jo je izročil moj prijatelj Jančar. Povest je pisana Tebi na ljubo (kaj ljubezen vsega ne stori) v nemščini, v slabi nemščini seveda, naslov ji je bil: „Teufels-Felsen“. Jeli res tako, Dragomila? Povest se začinja in končava — tako namreč piše Jančar — (jaz sam prvotne povesti nisem videl) na vajini vožnji po Krki ob mesečnem svitu mimo „Vražjih pečin“.

„Nebo jasno, krasna poletna noč“, piše Jančar, „ali v moji duši se je porajal vihar, strašan vihar brezupov, dvomov. Ognjenih strel

rirajo svojo obrt, trgovino ali kaj drugega, priporočja, da se nabere čim več oglasov.

Izvanredna seja mestnega zastopa je bila sklicana na dan 22. t. m. ob 6. uri zvečer. Na dnevnem redu so bili trije važni predlogi namreč: 1. Poročilo županstva o zadevi nove volilne reforme državnega zbora. (Kakor znano, so o dotičnem predlogu za Kranjsko mesta spojena s kmetskimi občini. Interesi trgovcev in obrtnikov pa zahtevajo, da ima vsaj ta stan svojega poslanca.) 2. Prošnja zdravstvenega okrožja za odstop zemljišča za zgradbo ženske bolnice. (Poroča dr. Defranceschi. Po daljši debati se sprejme predlog, da mestni zastop proda stavbišče dr. Poznika „pod šancami“ za kupno ceno in sicer le za namen zgradbe bolnice.) 3. Poročilo županstva o potrebnih akciji glede pospeševanja za nove stavbe za stanovanja.

Premeščen je g. I. Zupančič, c. kr. sodni kancelist iz Trebnjega v Novo mesto in tako dobimo zopet svojega priljubljenega rojaka, pevca in narodnjaka nazaj. Čestitamo!

Jakob Ruda v Novem mestu je žel pretečeno soboto 17. t. m. v novomeški Čitalnici toliko priznanja, gromovitih živijo-klicev, kakor jih Čitalnica že dolgo ni čula. Sili nas misliti, da si je pisatelj nalašč izbral svojega junaka v g. Dragutinoviču. Sploh se je to pot tako dobro in gladko igralo, kakor že dolgo ne pomnimo. Nekaj nas je posebno presenetilo. Gospica Gandinijeva! Ja, kdo bi si bil pa to mislil. Talent, živost, nastop, kakor nalašč za oder. Škoda le za to izredno moč, vloga premajhna. Prav iz sreca želimo, da vidimo gospico Gandinijevo še večkrat in v večjih vlogah na odru naše Čitalnice.

Dva urednika pred državnim pravdništvom. Pred kratkim sta bila vabljeni urednik „Dol. Novic“ in „Dolenjca“ k drž. pravdništvu. Opozoril ju je, da ni dovoljeno listom prinašati vesti o vojaškem gibanju, operacijah in načrtih. List, ki se proti tej odredbi zagreši, se zapleni in urednika kaznuje.

Antipodje ne gredo čez zeleno morje. Opozarjamo na ta naš današnji članek zlasti ožje rojake in pripomnimo, da pisatelj namen nikakor ni s tem otvarjati kako sovražno polemiko med Novim mestom in Kandijo. Zato že naprej zavračamo vsak napad v tem zmislu. Le stvari sami pa bo služilo, ako se to za oba kraja velevažno gospodarsko vprašanje ali stvarno razvija, ali stvarno pobija, — tudi od nasprotne strani.

Izvanredna vročina. V nedeljo 18. t. m. smo imeli vročino, kakoršne ta dan menda še ni doživel. Termometer na skali ob vodi 10 minut izpostavljen (okrog 3. ure pop.) je prilezel čez 54° C. Potem pa je vidno zopet nazaj lezel, tako da je po 5 minutah obstal na 45° C. Razume se, da se je to vršilo na kraju solne iz-

prepojeni oblaki temnih slutenj so drvili po nebu moje bližnje usode. Ona je sedela na drugem koncu čolna, motreč boj in razdvoj v moji duši. Znala je, da je ona kriva teh bojev, ona kriva viharjev, ki se vsakčas razsujejo nad menoj. Kriva ne zato, ker mi moje odkrite ljubezni ni mogla odkrito vračati — srce njeno ni bilo več njeno, bilo je last drugega — marveč kriva, ker ni imela poguma mi to v obraz povedati, dokler — ni bilo prepozno. In popoldne tistega dne ko mi je tajnosti svojega srca razkrila, razodela, bilo je že prepozno — vsaj zame prepozno.

Še danes ob spominih na tisti dan spreletava me groza, če se domislím, kaj bi se bilo v noči tistega dne lahko zgodilo na tej mesečni vožnji. O, brezupi vsi samosodci hipne strasti, razburjenosti! in ob enem vi krvoločni rabeljni človeškega življenja! Koliko nesrečnih, krivih in nedolžnih žrtev pade dan na dan pod vašim ojstrim mečem. Vsi zlati nauki dobrih starišev, cerkve in šole, vsi se potope le v enem nepremišljenem hipu podivjane človeške strasti. In ko je peklenko dejanje storjeno, tedaj se probudi omamljena vest, morilec — prepozno.

Dragomila o vsem tem groznem boju v moji duši ni ničesar slutila. Sedela je, kakor sem rekel na drugem koncu čolna in motrila sedaj mene, sedaj skrivnostne globoke valove zelene Krke. „Prostoslav, ali naj zapojem tisto Vam priljubljeno pesem „Po jezeru“ ... o tako

postavljenem. Vendar pa se je smela povprečna vročina tistega dneva računati na 35° C. ozir. v senci na 26° C. Zrak čist, skoro brez vsakega vetriča. Z ozirom na snežene viharje po severozapadnih krajih je bilo naprej videti, da se bo ta izvanrednost tudi izvanredno maščevala. O tem menimo se je lahko vsakdo prepričal.

Vreme in nova zima. Že praznik sv. Jožefa je doživel vremensko spremembo. Silen jugovzhodnik je divjal že dopoldne. Termometer je kazal komaj 15° C. Drugo jutro je bil še silnejši vihar s ploho do 6. ure zjutraj. Po Gorjancih, po nekod tudi po dolinah je snežilo, na zapadu se je čul oddaljeni grom. V sredo se je zjasnilo, lepo prijazno je sijalo solnce. Zvečer pa so se podili hudourni oblaki prav nizko nad mestom in okrog 9. ure je začelo snežiti. Tekom četrte ure so pihali trije glavni vetrovi. V četrtek pravo zimsko vreme, burja in sneg, megljeno in mračno. Toplomer 4°—5° C. Sneg se ni obdržal, zvečer je deževalo. Znamenja ob sklepu lista so za dogleden čas še prav neugodna.

Čudna prikazen. V noči od 15.—16. ob 1:15 zjutraj, ko je sijala le dobra polovica meseca, se je videl ne visoko od vrhov Gorjancev krasen, obledeli mavrici podoben žarek, poševno ležeč čez mesec, spodaj daljši kot konec med mesecem. Nebo je bilo na tistem kraju jasno. Mimogrede, kakor že nekaterikrat med potresnimi poročili, bodi tudi to pot omenjeno, da je bilo v zadnjem času večkrat nad vršacom Gorjanca opazovati tudi po dnevi temu podoben dimasti oziroma svitlobarven plinasti žarek. Ta redki nočni pojav se je opazoval s hriba pri Portejevi hosti.

Pokvarjeni stroj na Dolenjski železnici. V kratkem času je imel naš dolenski „brzovlak“ že dvakrat občutno zamudo, povzročeno s tem, da je pri stroju parna cev počila. Posebno veliko zamudo je imel pretečeni praznik dopoldne vlak, ki je moral obstati v Veliki Loki, dokler ni prišel drug stroj po vlak. Vlak je prišel še le 3/4 12 v Novo mesto.

V bolnici usmiljenih bratov je umrl dne 19. t. m. bivši Salezijanec Ajdovsek, zadnji čas dijak VIII. gimn. razreda v Novem mestu. Pokojnik je bil svojčas v Salezijanskem redu v Turinu. N. v m. p.

+ Anton Žgajnar, nad 40 let notarski uradnik v Mokronogu, je umrl v nedeljo 18. t. m. v starosti 79. let. Lahka mu zemlja!

Usmrtil se je v neki gostilni v Kočevju 20letni urarski pomočnik Frane Pajnič iz Ribnice. Vzrok kajpada zopet ta nesrečna ljubezen!

Smrt v prepadu. 23letni gluhonemi bajtarjev sin Ivan Habjan iz Čimernege pri Krškem je v nedeljo šel na skalo „Lizka“ pri Radečah. Tu je padel 300 metrov globoko v prepad, kjer so ga drugi dan našli vsega razbitega.

rada bi jo Vam zapela, morda Vam z njo preženem mračne sence raz Vaše čelo. Smem li?“ — „Ne, hvala!“

Prišla sva ravno do vražjih pečin in kakor je bil moj glas, tako trd, skoro surov je bil tudi odmev ob od mesečnega svita čarobno razlitih pečinah. In ona je užaljena obmolnila. Čoln plava dalje, vedno dalje sam brez pomoči vesla. Struja tam je jako močna, zlasti v bližini vražjih pečin. Vas na levo izginja, gozd, temen gozd tu levo tam desno, sredi vali globoka Krka svoje skrivnostne valove. Boj v moji duši se je podvojil, čim globokeje v mračne sence sem vodil krmilo čolna. Moj sklep je bil storjen, grozen, peklenški sklep. Ali, kaj je to? Preko Portejeve hoste šume valovi odmevov novomeške godbe. Zamislím se, da je danes sobota ... večerni koncert na mestnem trgu. S tem so dobile moje misli drug značaj. Prisluškam. Res, čuj! Ni to sladka pesem zaljubljenih: „mila, mila lunica, kje je ...“ Pesem in godba imata nevrjetno-čarovni vtis in vpliv na človeško srce. Morda tudi na hudodelca, morilca? Morda tudi! Čutil sem prerod in prevrat v samem sebi. Čoln je prešel v mirnejo strujo, le nevidno se je še pomikal. Odmevi mile pesmi pojenjujejo med smrekami v gozdu na desno porazgubljajo se, umirajo in ... zamro. Skala! Poznam te iz pomembnih trenutkov svojega življenja. Prvič od takrat, ko sem ležal v smrtnem boju kot deček,

Razne novice.

Gospodarji, previdnost!—Sedaj lazijo razni agenti po deželi ponujajoč umetno klajo za živino. Pravijo sicer, da vpošljejo samo vzorce, ali kdor se jim vsede na limance, dobi mesto vzorca kar blaga za 300 kron. Dolenjci, pamet, previdnost! Imejte zaupanje do svojih lastnih trgovcev, katere dobro poznate, nikar ne podpisajte čifutov, kjer jih ni treba!

Požar v Trebnjem. Na praznik sv. Jožefa je gorelo okrog pol 6. ure zvečer v Trgu pri Trebnjem gospodarsko poslopje g. Ivanetiča. Le vztrajnosti vrle Trebanjske požarne brambe se je zahvaliti, da se je ogenj omejil. Zažgali se najbrže zopet otroci.

Toča se je dne 13. t. m. vsula nad oglejsko okolico, ter pokrila zemljo na 10 cm na debelo. Lepo se nam obeta letošnje leto!

Železnica Brežice—Novo mesto. Avstr. železniško ministerstvo je dalo g. Štefanu pl. Danbachyju v Budimpešti enoletno dovoljenje za izvršitev tehniških predel za normalnotirno železnico od postaje Brežice preko Kostanjevice v Novo mesto.

Že dva gada vjel je Fr. Kajžer v vinskih gorinah v Mokronogu, ko je rigolal v vinogradu.

Petrolej v Dalmaciji je odkril kmet Ivan Radič v Poljanah pri Metkoviću. Studenec je petroleja bogat in ga je že kupila neka ogrska akcijska družba za 100.000 K. Slovenskih podjetnikov za kaj takega seveda najbrže ni.

Novo vojaške spremembe. Topničarji dobe v kratkem svoje nove topove vzorec l. 1905. Novi topovi bodo v marsičem še bolji, nego moderni topovi drugih držav. Avstrijsko vojaštvo dobi tudi nove čepice težke le 138 gr. Po tilniku bodo imele robec za vročinobran, notri pa tudi tako pripravo, da se bo lahko glava prezračila. Primanjkuje le še take iznajdbe za žepe, ki bi denar obdržali.

Stanje usmiljenih bratov Graške provincije znaša 120 oseb. Število bolnic oziroma zavodov znaša 7. Prva bolnica je bila ustanovljena od cesarja Ferdinanda II. in njegovega brata nadvojvoda Ernesta v Gradeu leta 1615. Druga v Algersdorf pri Gradeu (za zboljšane bolnike) ustan. leta 1864. Tretja v Št. Vidu na Koroškem ustan. l. 1877. Četrta v Kainbach pri Gradeu (za umobolne) ustan. l. 1882. Peta v Nazaretu v Palestini ustan. l. 1887. Šesta v Novem mestu (Kandiji) ustan. leta 1894. Sedma v Tantar v Palestini, preje last Malteškega viteškega reda, usmiljenim bratom prodana leta 1894. Redovni general: P. Cassian Gasser v Rimu. Provincial: A. R. P. Emanuel Leitner v Gradeu.

zbolel na davici, ki mi je malo preje pomorila moji ljubi dve sestrici. V blodnjah smrtnega boja sem tudi tedaj vozil s čolničem tod okrog. Krka je bila grozno narasla, in silna struja loputne čoln ob te skale. V tistem trenutku se prikaže iz one le votline tisti škrat, o katerem nam je tolikrat pravil oni stari Pavle iz B... a. Grozno zaupijem na pomoč klicaje. In glej, tedaj prileti sam angelj doli, iztrga me škratu iz rok in odnese me daleč tja v svojo sijajno palačo. Palačo? Saj angelji nimajo palače. No, tudi oni angelj je bil le angelj rojen na zemlji, ta angelj bila si Ti, Dragomila.

Pa kaj bi o tem veliko govoril. Prestal sem srečno smrtni boj ali spomin na tiste grozne sanje ostal mi je do danes v živem spominu. Pred mesecem dni sem se ravno tukaj topil. Plaval sem tod doli, nakrat me zagradi krč, in po meni je bilo. In zopet je bila misel na te, Dragomila, ki mi je dala v zadnjem hipu nadnaravno moč, dvignil sem se iz dna globočine in obtičal na skali.

In nocoj? Tu sediš pred menoj, slabotna ženska, zaupajoč ne samo v moč moškega, marveč tudi v moč poštenosti, v moč kavalirstva, izročena od Tvoje ljubeče matere v moje varstvo. Ne, ne, angelj, nikar se me ne boj! Proč pošasti, proč skušnjavee, in Ti, kateremu je ta angelj izročena, trd bodi, mož jeklen!

Prestano je bilo. Obrnil sem čoln, njo zapeljal zopet nazaj. Moja usta so bila nema, a

Poizkušna vožnja na karavanski železnici se je vršila dne 19. t. m. iz Gorice v Jesenice. Vožnje se je vdeležil tudi naš deželni predsednik Schwarz in tržaški namestnik knez Hohenlohe.

Preiskava na kmetijski šoli na Grmu. Kakor čujemo, se je te dni vršila končno vendar le enkrat prepotrebna preiskava glede hišnikovega stanovanja na kmetijski šoli v Grmu. Baje se je uvedla proti njemu tudi disciplinarna preiskava, ker se ga dolži, da je on pisec vseh v zadnjem času v raznih listih izšlih pritožb glede škandaloznega stanja njegovega stanovanja. Ne vemo sicer, koliko je resnice na tej govorici, za vse slučaje pa izjavljamo na tem mestu, da dotični hišnik g. Miha Podbevšek nam ni poslal doslej še nobenega tozadevnega poročila in da imamo mi našo notico v „Dolenju“ št. 4. popolnoma iz drugega vira. Če g. vodja naše prizanesljivosti noče uvaževati, ni izključeno, da se odpro v kratkem še mnogi viri v okolici Grma.

Deset sinov pri vojaki. Posesnik Al. Burlini v Poreču ima deset sinov, izmed katerih jih je devet že služilo vojake. Sedaj so potrdili še desetega sina.

Zemlja se znižuje. V Zille se je v več krajih znižala zemlja. Vzrok znižanja je veliko deževje in pa katastrofa v courrierskih rudokopih.

Sredstvo zoper raka izumil je dr. Odier, zdravnik v Brnu (Moravsko). Izumitelj po svojih 5letnih izkušnjah trdi, da njegovo sredstvo ozdravi 80 odstotkov vseh bolnikov. S preizkušnjo se peča sedaj pariška akademija.

Na morju pri Islandu se je potopil parnik „Württemberg“, na katerem je bilo 35 oseb.

Naša Dolenjska v prirodi.

II.

V prirodnem naličju nadkriljuje Dolenjska svoji posestrini Gorenjsko in Notranjsko. Prvo po svojem zanimivem Krasu in prijaznih vinskih gorinah, drugo po svoji širni, kakor miza gladki krški ravani. Pa tudi glede Krasa se vidno razlikuje od Notranjske. To je, naš Kras je z malimi izjemami ves dobro obdelan, in kjer ni še rezal plug svoje brazde vanj, zakriva ga košati gozd in temni lesovi.

Kaj pa je pravzaprav Kras? Na to vprašanje nam kaj razločno in poljudno odgovori naš dični slovenski zgodovinar gospod profesor Orožen v svoji knjigi: „Vojvodina Kranjska, IV. del. 1901.“

„Kras je pusta, iz apnenca sestavljena, 200—500 m visoka planota, pretrgana po nizkih,

tem več je govorilo sree. Moral sem nazaj s čolnom, daleč nazaj do svojega doma. Luna je zašla, nastal je hipni vihar, ha... kakor nalašč zame. Zdaj se skusiva, kdo je močnejši, ti vihar prirodnih izbruhov, ali ti vihar, ki kolješ in moriš mojo dušo...“

Toda dovelj! To so nekako oddaljene otemnele slike, posnete iz prvega izvirnika. Izdaja njegova se je, kakor bilo že omenjeno, takrat prepovedala. Kje se danes prvi izvirnik nahaja, ali sploh še eksistuje, tega ne morem povedati. Že iz pijetete do svojega prijatelja dal bi mnogo zato, če bi se ta original morda po naključju zopet kje našel. Povest pa, katero smo tu pričeli, je novejšo delo, posneto iz pisateljevega velikega romana: „Po morju življenja“. V rokopisu, kolikor ga je bilo že za dva natisa namenjenega, opisuje pisatelj svojo rodbinsko življenje, potem kaj ganljivo nadaljuje, kako ga je Dragomila nekoč rešila kot šolskega otroka pred napadom svojih tovarišev, s tem, da ga je pripeljaje se ravno mimo, vzela k sebi v svojo kočijo, kako si je ta čin človekoljubja dobro zapomnil in kako je potem svojo Dragomilo smatral tudi v poznejši dobi za nekako vzvišeno bitje, ki mu je bilo zlasti potem, ko je zašel v tujini na kriva pota, v odločilnem trenutku še vedno kot svareči rešilni angelj njegov. — Ta del povesti je zlasti poučljiv za mladino, katera le prerada hodi po sledovih tistih stopinj, kakor je hodil pred davnimi leti pisatelj sam v svoji

valovitih in malone vspeorednih gričih in gorah. Tla so sestavljena iz belkastih sivih apnencev, a tudi iz skrilavcev in dolomitov kredne tvorbe, ki tvorijo spodnje vidne sklade. Nad temi leže eocenski skladi, sestavljeni iz numulitskih apnencev različne barve in kemične sestave. V raznih geoloških dobah so se pri teh skladih vršile raznolike izpremembe, povzročivši sedanjo obliko kraških tal. Pri prvem povzdigu tal iz morja so nastale v strmejših skladih raznovrstne gube in dotlej pravilne doline so zaprli numulitski apnenci, od katerih so mehkejši skladi zdrknili navzdol, na vrhu pa je prišla kreda. Tako je tolmačiti, da so najvišji deli Krasa sestavljeni iz krednega apnenca, gorska rebra pa iz oceanskih skladov. Pravilno obrazovanih gora in dolin ne najdeš nikjer na Krasu. Vsled zgrbančenja kamene zemeljske skorje v prvih časih zemeljskega razvoja, so tla nejednaka, močno valovita, ponekodi čudno zavita in izvita.

Česar ni že povzročilo prvotno dviganje zemeljske skorje, naredili in preobrazili so poznejši silni potresi. Mnogo stropov prvotnih jam se je vsled potresov razrušilo, napravile so se nove jame, votline, rupe, ponikve, prirodni predori, suhe jame, ledenice, ponikalnice in jezerske kotline. Na mnogih krajih so vsled tega nastali kadunjasti doli, na drugih zopet vzbočena ali valovita rebra. Vse to preminjanje tal se je vršilo polagoma in takisto polagoma se vrši še tudi danes pred našimi očmi. Počasno upadanje kraške planote je povzročilo zlasti podzemsko izpiranje. Omenjeni zgodovinar pravi: „S svojimi prirodnimi čudesi, kakoršnih ne more najbujnejša domišljija izmišljevati, pripada Kras k najznamenitejšim in najmikalnejšim pokrajinam...“ Žal, da so te resnične besede zlasti nam Dolenjcem vse premalo znane.

Takov približno je naš dolenski Kras, kot jugovzhodn. razrastek Južnih Apneniških Alp, takov je večinoma tudi ves ostali Kras, del obsežnega Kraškega gorstva, ki se razprostira po Kranjskem, Primorskem, Hrvaškem (med Savo in morjem) po Dalmaciji, Hercegovini in severozahodnem delu Balkana. Dočim so Notranjski Kras preiskovali razni učenjaki in ga zlasti v novejšem času zopet raziskujejo novejši strokovnjaki, je, kakor v vsakem oziru — naša mila Dolenjska tudi v tem oziru zanemarjena, nepoznana od vnanjega sveta, indolentna, brezbrizna pa tudi po svoji lastni krivdi. Kakor Krka z njeno velikansko, pa neizkoriščeno vodno silo nemarno sama sebi pripuščena vali svoje temne valove čez najlepše, najrodoviteje, za industrijo in obrt najpripravneje kraje, tako tudi slovenski rod, ki tod prebiva izven najnujnejše vsakdanjosti vali svoje valove življenja brezbrizno le naprej. In sicer meščanski sloji med strujami

mladosti. V nadaljnjem razvoju povesti nastopi nebroj drugih oseb, ki več ali manj odločilno sodelujejo v bistvu povesti. Povest sama je skoz in skoz posneta iz resničnega življenja, vsebuje poleg zabavnega dela tudi del našega bajeslovja (narodne pravljice o škratu itd.), morale, pedagogike in h koncu po največ novodobnega socializma. Po vsem okraju visoko čislana grajska hči in širom sveta preganjani zaničevani berač-otrok, berač-možak, katerega se naposled tudi ona sramuje pred svetom, katerega tudi ona zatajuje pred samo saboj, vsa ta razlika dveh stanov: buržoazije (bogato meščanstvo) in proletarica (revni stan) služi pisatelju kot hvaležna snov za zaključek svojega dela. V tem zadnjem poglavju je pisatelj največ mislil na svoje zatirano revno kmetsko in delavsko ljudstvo. Tako bi nudilo vse delo za vsacega nekaj posebnega, nihče ni izvzet.

Urednik torej tem bolj obžaluje, da mora že danes računati na neprostovoljni zaključek. Povest izide, če bi „Dolenjec“ res prejenjal, najbrže zopet spojena s celoto romana „Po morju življenja“ svoječasno v posebnem natisu.

Cenjenim bralcem se zahvaljuje za dosežanje zanimanje za to povest; glavni junakinji povesti pa kliče besede pisatelja v pozdrav: „Bog s Taboj, Dragomila! Pa zdrava mi ostani!“

Izdajatelj.

V Kandiji, 21. sušca 1906.

